

Mi a válasz a miértekre?

Lekció: Jób 38/Textus: Jób 42,1-6

2015. február 1.

Van-e vigasz akkor, amikor nincs konkrét válasz? Szeretném azt mondani, hogy a legmélyebb, legvalóságosabb vigaszt mindig Isten kezéből kapjuk meg, de vajon hogyan, amikor nincsenek konkrét válaszok?

Mindenkinek vannak személyes tragédiái, mindenki volt már mélyponton. Mindenki átélte, hogy a padlón van. Sokan megtapasztalnak – sokszor szinte ok nélkül – elutasítottságot, magányt, vagy mérhetetlenül nagy csalódást. A legnagyobb tragédia azonban – amit mindenki tapasztal (előbb vagy utóbb a környezetében) – a halál: az egyik, vagy több szeretttünk elvesztése. Gondolhatunk más személyes tragédiákra is, de valakinek, vagy valakiknek az elvesztése az, amivel a legkevésbé tudunk mit kezdeni.

Az imént említett helyzetekben jöhetnek hozzánk, és mondhatnak kedves szavakat, de mit érnek? Valóban megvigasztalnak, valóban oldják a fájdalmat, az ürességet, valóban válaszok a „miértekre?”.

Pl. megéled valaki elvesztését, aki nagyon közel állt hozzád, akkor biztosan tudod, milyen az, amikor sorra jönnek hozzád részvétet nyilvánítani, sorra hallgatod a „magyarázatokat”, de végül, miután egyedül vagy, és egyedül ülsz a lakásodban, és elgondolkozol: csoda lenne, ha erre valamikor is érkezne kielégítő magyarázat, amely vigasz lehet számodra.

És beszélhetünk bármennyit Istenről, a hitünkről, mégiscsak vannak olyan tapasztalataink, amikor mi sem értünk mindent. Vannak olyan helyzetek az életben, amikor kiszolgáltatottnak, elveszettnek érezzük a helyzetünket, és egyszerűen nem elég teológiai válaszokat sorolni – mert hogy biztos tudunk jó párat (helyes vagy helytelen teológiai válaszokat): azért történt mert Isten tanítani akar, azért történt, mert meg kell tanulnod elengedni a legfontosabbat őérte, azért történt, mert esetleg bűnt követtél el, és így büntet, azért történt mert Isten szuverén Úr és egyébként is mindent megtehet – de ezek a válaszok nem kielégítőek, nem győznek meg mélyen, sőt, az is lehet, hogy ha túl gyorsan próbálják lenyomni őket a torkunkon, akkor rezignáltan legyintünk egyet.

Akik sok mindent átéltek az életben, tapasztalatukból adódóan még mondhatják egy adag életbölcsessel: majd az idő mindent megold! Rendszertelen, de ez inkább egy folyamat, hiszen az ember idővel felejt, idővel másfelé fordul a figyelme, idővel megtanul együtt élni azzal, hogy nincs mindenre válasz. De az „idő”, és a felejtés folyamata önmagában még nem válasz az ember kérdéseire. Mert milyen válasz az egy elkeseredett miértre, hogy „várj, majd enyhül, és idővel elmúlik”. „Nem azt kérdeztem, hogy mikor múlik el, hanem azt, hogy miért történt mindez???”

1.Jób könyve az ember egyetemes tapasztalatával foglalkozik, éppen a „miért” kérdésével

Jób története bizonyos értelemben nagyon egyszerű, de annál tragikusabb történt: Jóbnak volt egy prosperáló élete. Hatalmas vagyona volt, ha az akkori idők kereteiben gondolkozunk. De tragédiák sorozata történt vele, és így, elég gyorsan, mindent, amije csak volt, sorra elvesztett. Semmiféle befolyása nem volt az eseményekre, minden „csak úgy” megtörtént vele. Elveszítette a vagyonát, a tulajdonát, az egész állatállományát, de még a legközelebbi családtagjait, lányait és fiait is (rájuk szakadt a ház a nagy szél miatt). Mindezeket túl egy szörnyű betegség verte meg – tetőtől talpig fekélyes lett. A végén csak ült Jób összezuhanva, egy cserépdarabbal vakargatva fekélyes bőrét, a hamu közepén, meredve maga elé, keresve a miértet a történetekre.

Csak rontott a helyzeten, hogy megjelentek Jóbnak az ún. „barátai”, akik azért jöttek, hogy vigaszt nyújtsanak a számára. A mondanivalójuk lényege tulajdonképpen az volt, hogy Jób megsértette Istent, ezért elérte őt Isten haragja. Húh, ez aztán a vigasztalás! Ülsz fekélyekkel a testeden, könnyekkel az arcodon, mert elveszítetted minden gyermekedet, vagyonodat, tulajdonképpen a teljes egzisztenciádat, és hallgatod a meggondolatlan, tudatlan barátokat. Hányan tapasztalták ezt meg? Emberek, akiknek nincs valódi rálátásuk, meggondolatlanok, mindig készek arra, hogy elhamarkodott, tévedhetetlennek tűnő kijelentéseket nyilatkoztassanak ki ilyen helyzetben. **De Jóbnak voltak válaszai a három barát beszédére. Az egyik válasza helyes volt, de kettő rossz.** Végül éppen a rossz válasz miatt szólal meg Isten, és beszél közvetlenül hozzá. De **Jóbnak abban igaza volt, hogy nem volt személyes bűne, amiért rázúdulhatott volna ez a töménytelen tragédia-sorozat.** Ugyanis a barátok fő érve az volt, hogy a tragédiák Isten megtorló eszközeiként szolgálnak, hogy a bűnös embert megbüntessék. Büntetés, valami bűnös tettért. Jób helyesen válaszol, amikor azt mondja: „nem tettem semmi olyat, nem követtem el semmit. Büntetlen vagyok, Istennek mindig megadtam a tiszteletet. Mégis elveszítettem mindenemet, fiaimat, lányaimat...” Tehát tévedtek, mert Jób valóban igaz ember volt Isten előtt.

AZONBAN: Jób e szenvedés, e kimondhatatlanul szörnyű, szívszaggató és megrendítő fájdalom közepette mégiscsak mondott két dolgot, amiben nem volt igaza. Jób tulajdonképpen a következőt mondja Istennek: „Nem törődsz velem, de még ha törődni is szeretnél, akkor sem vagy KÉPES rá”. Két olyan dolog, amely, azt hiszem, mindannyiunkban felmerülhet, ha olyan szenvedéseket, fájdalmakat kell átélnie, amit nem tud megmagyarázni, és ami vád lehet Istennel szemben. Talán nem hangosan, lármásan, nem az ég felé lóbálva az öklünket, hanem mint suttogás, egy elnyomott gondolat, a tudatalattinkban – azért, mert vigaszt keresünk: „vajon az Isten tényleg megérti a bánatom, látja a szerencsétlenségem, ismeri azt, törődik még velem?” És talán ahogy egyre jobban belelovaljuk magunkat a kérdésekbe, felmerülhet: „vajon Isten tényleg irányítása alatt tart mindent?” Úgy tűnik, Jób nem is értette ezt meg soha, sőt odáig megy, hogy azt mondja, hogy ha így van minden – ahogy most megtapasztalta –, jobb lett volna, ha

meg sem fogan, vagy ha már megfogant, jobb lett volna, ha csecsemőként meghal. Megátkozza azt a napot, amelyen megfogant: „miért nem zárta be az én anyám méhének ajtait, és nem rejtette el szemeim elől a nyomorúságot. Miért is nem haltam meg fogantatásomkor; miért is ki nem múltam, mihelyt megszülettem? Miért vettek fel engem térdre, és miért emlékre...” És mivel ez nem történt meg, legalább azt megtehetné Isten, hogy kiragadja ebből a jelenlegi állapotából, azaz elvenné az életét.

A Jób 31,35-ben azt mondja Jób, az egész könyv problematikáját összefoglalva: „Óh, bárcsak volna valaki, aki meghallgatna engem! Ímé, ez a végszóm: a Mindenható feleljen meg nékem!” Fájdalmai közepett Istenhez kiált. Olyan kérdéseket tesz fel, amelyeket bármelyikünk feltehet, még akkor is, ha ennél mérsékeltebb módon él át szenvedést, vagy tapasztal meg tragédiákat, elutasítást vagy csalódást. Jób háromszor mondja Istennek a könyvben: válaszolj, mondd el nekem, tudni akarom, hogy miért?

2.Isten válasza Jóbnak

A felolvasott 38. fejezet elején kezdődik Isten válasza. Ebben a hosszabb jóbi szakaszban található az a dialógus ember és Isten között, ahol Isten a leghosszabban beszél közvetlenül egy emberhez a Bibliában (38-tól a 42-ig). Az alapszituáció: Jób tulajdonképpen azt mondja Istennek, „itt ülök a bánatomban, minden elvesztettem. A gyermekeim többé pusztán emlékek, mindent elvesztettem, ami az enyém volt, már nem kell törődnöd velem. De még ha akarnál is, akkor is képtelen vagy arra, hogy gondoskodj rólam.” **Hangsúlyozzuk ki: Jób nem azt mondja, hogy nem létezik Isten, nem a létét kezdi el tagadni** – egy szóval nem káromolja őt. Azt vonja kétségbe, hogy Isten meghallaná, azt hogy gondoskodna róla, azt hogy megértené őt fájdalmában. Azaz, mintha az Isten inkompetens lenne.

Nos, Isten megjelenik a színen: milyen csodálatos képpel él az Írás, amikor azt mondja, hogy a forgószélből szól Isten. A Bibliában a vihar, a szél gyakori és szinte állandó kísérőjelenségei Isten kinyilatkoztatásának: vihar, felhők és villámlás kíséretében jelentette ki magát Isten pl. a Sínai hegyen, amikor Mózesnek átadta a Tízparancsolatot; többek között vihar és szél kíséretében jelent meg Isten közvetlenül Illésnek; vagy hatalmas szélzúgás kíséretében jelent meg a Szentlélek pünkösdkor. Szél pusztította el Jób családját (amikor is rájuk szakadt a ház), és most szélben jelenti ki magát Isten.

Isten 70 kérdést tesz fel Jóbnak. Ezzel a 70 kérdéssel tulajdonképpen azt kérdezi Isten: „Jób, milyen mély a megértésed, ezeket a dolgokat illetően? Mennyire tudod valójában azt, hogy működnek ezek a dolgok? Isten arról kérdezi Jóbot, hogy vajon tudja –e hogyan kormányozza a teremtést és a teremtményeit.

Habár Isten kérdéseket tesz fel, de a kérdések valójában állítások. De vajon Isten a válaszában miért ilyen dolgokat említ? Miért ezeket sorolja fel? Nézzük most meg, hiszen nem véletlen, hogy Isten követlen jelenlétében egy ilyen képet tár Jób elé, és minden ember elé, aki olvassa ezt a szakaszt.

2/a. Hogyan tevékenykedik a világban?

Isten miről beszél: nem elvontan arról, hogy ő milyen – Isten nem arról beszél, hogy ő „mindentudó, mindenható, végtelen erejű, és egyebek...”, tehát nem elvont fogalmakkal jellemzi magát, hanem arról kezd el beszélni, hogy egyszerűen mit tett; milyen elképzeltetlenül hatalmas tetteket hajtott végre. Arról beszél, hogy a gondviselése miként érvényesül az egész megteremtett világban.

Érdekes, hogy a „természeti teológiát” sokan nem fogadják el, vagy azt mondják, nem vezet senkit Istenhez. Ugyanakkor ne felejtjük el, hogy a Biblia szerint Isten nem csak egy olyan lélek, aki megérint minket pátoszosan, nem csak egyéni érzelmi affektusokat okoz. Hajlamosak vagyunk úgy beszélni Istenről, mint aki a kedvenc plüssmackónk lenne, akit ha bánkódunk, előveszünk, és megnyugtat, örömmel tölt el, beszélhetek hozzá, felüdít – kit így, kit úgy. Hivatkozunk rá, bár mindannyiunk számára egy kicsit mást jelent, bár a közös tapasztalatunk, hogy melegséggel tölt és jó vele lenni. **Azonban a Biblia soha nem választja le Istent a realitásról, a világról, amit látunk. Fontos, hogy nem arról van szó, hogy a biblia érvekkel akarná akarja bizonyítani, hogy Isten létezik: a Biblia, mint Isten írott kijelentése adottként, és elfogadott tényként kezeli Isten létezését.** Erről már a Biblia első verssora is tanúskodik: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet.” A zsolttáros ezt fokozza, amikor azt mondja: „azt gondolta magában a bolond, hogy nincs Isten” (14,1). Voltak teológusok, akik a (Sören Kierkegaard és Karl Barth) természeti teológia minden formáját elutasították, mondván Istent már nem lehet megismerni a természetből, hiszen ez csak a hit aktusában lehetséges. DE: a keresztyének hite sem nem vak, sem nem mellőzi az értelmet. A hit Isten ajándéka – ahogy a Római levél mondja -, mégis bizonyítékok támasztják alá és támogatják, amelyek igenis rendelkezésre állnak annak, aki előítélet mentesen vizsgálja és szemléli a világot. Ugyancsak a zsolttáros mondja: „az egek hirdetik Isten dicsőségét, kezének munkájáról beszél a menny” (19,1).

Ezért azt kell hát mondanunk, hogy van funkciója a teremtésnek, a természetnek még ma is – persze ez nem jelenti azt, hogy Isten kijelentésére ne lenne szükségünk. Nem szabad elfelejtenünk, hogy egy természeti teológia egy hatalmas, bölcs és jóakaró Isten létét közvetíti számunkra, ugyanakkor arról nem árul el elegendő információt, hogy milyen megoldás van a fő probléma megoldására, nevezetesen, hogy az ember bűnös, fájdalmat érez és szenved, és hogy ezért szabadítóra van szüksége. Azt sem szabad elfelejteni, hogy az ilyen érvek – amelyeket a természetből veszünk – nem abszolútak!

Mindazonáltal ez egy hihetetlenül fontos aspektusa az Istenről vallott képünknek: Isten a saját magunk ügye, vagy Isten a világ Istene, teremtője, akinek a keze munkája egy objektív, rajtunk kívül lévő valóság, amely igenis látható, tapintható, megfogható, vizsgálható. Ezekről nem szabad megfeledkezni, mert ez vesz minket körül. Isten megteremti az embert, utoljára, és elhelyezi abba a világba, amit ő maga teremtett, a maga

kikutathatatlan bölcsessége folytán. Isten teremtése körülvesz minket. Nap, mint nap látható, érzékelhető. És miért fontos ez: azért, mert ha ezt látjuk, akkor ez alakítja az istenképünket. Megakadályoz abban, hogy Istent az érzelmi affektusok szintjére és területére száműzzük. Isten, és az Istenről való beszéd így nem egy szűk csoport érzelmi jelnyelve lesz, ami őket, a csoport tagjait kárpótolja a csúnya, gonosz és rideg világban elszenvedett sérelmekért, hanem egyszerűen a józanság velejárója. Szétnézek, és látom, amit alkotott. Ez igenis bizonyíték. Más kérdés, hogy némelyek nem fogadják el – de ez nem von le az alkotásainak, illetve annak a ténynek az értékéből, hogy mindezt ő alkotta, róla beszélnek és az ő dicsőségét hirdetik. Ne felejtjük el, hogy Pál apostol arról beszél, hogy ezt megérthették volna a „hitetlenek”, ha őszintén végignéznék a természetben, a világban. Van felelősségük, hogy ezt meglássák. És Jóbna is így jelenti ki magát Isten: ráadásul ebben a történetben még offenzívabban, még radikálisabban: egy ember a padlón van, elveszített mindent, mély lelki kínokat él át, erre Isten megjelenik, forgószelelben, és arról beszél, hogy ő mit tett és mit tud megtenni.

Van még egy fontos aspektusa ennek, hogy Istenről így gondolkodunk, vagy sem: Isten hatalmas dicsőségéből von le, ha ezt az aspektust nem vesszük figyelembe. Isten saját dicsőségéről beszél, amit meg tud tenni. Istent így mutatja be a Biblia. Logikus következtetés, hogy akkor mi is hivatkozhatunk rá így. Óriási jelentősége van ennek abban, ahogy másoknak bemutatom és közvetítem Istent. És óriási jelentősége van ennek abban, ahogy mi magunk tekintünk Istenre.

És mit látunk itt: egy klasszikus istenérvet: Isten mellett szokták említeni az értelemből fakadó érveket (pl. amikor az első mozgatóról beszélünk, arról, hogy a semmiből csak úgy nem keletkezik valami,), szokták említeni a történelemből vett érveket – amikor Isten munkájára tekintünk, és abból következtetünk a létére -, és szokták említeni a természetből fakadó érveket. Ez utóbbival találkozunk tulajdonképpen itt is: mintha megnéznénk egy természetfilmet, ami hűen mutatná be a természeti világ szépségeit, és utána azt mondanánk: na, ez nem lehet véletlen! Ennek oka kell, hogy legyen. Ilyen nem alakul ki, jön létre „csak úgy”! E mögött Isten áll!

Hasonlóan érvelünk, amikor pl. a hópehely tökéletes és egyedi szimmetriájára asszociálunk, vagy az emberi szervek tökéletes felépítésére gondolunk, és ez alapján következtetünk az alkotó, Isten létére. A Szentírástól sem áll távol az efféle következtetés: „Aki a fület alkotta, az ne hallana? Aki a szemet formálta, az ne látna?” Minden a természet rendjére, egyensúlyára, tökéletes megkonstruáltságára utal: hasonló érvek, amelyek részben – költői formában – megjelennek az írásban. Pl; a nap és a föld legmegfelelőbb távolsága, amely lehetővé tette az élet kialakulását (sem nem túl távol, sem nem túl közel), és amely biztosítja az évszakok váltakozását, amely biztosítja a hideg, sötétség és a meleg, fény egyensúlyát; Az atmoszféra kémiai összetétele, amely lehetővé teszi az állati és növényi élet megjelenését. A földfelszínen a szárazföld és a víz eloszlása – amire utal mostani szakaszunk -, amely a nedvesség és a szárazság kiegyensúlyozott szintjét szavatolja. A szél és a tengeráramlások pozitívan befolyásolják a klímát és egy meleg parti hőmérsékletet biztosítanak.

Álljunk meg egy pillanatra, mert ez egy fontos momentum: a Bibliában, amikor Isten arról beszél, hogy milyen nagy a hatalma, ereje, miért ilyen, a mai ember számára talán profánnak tűnő dolgokat említi? Olybá tűnik, mintha annak a konkrét történelmi kornak – ókorra gondoljunk – Istennel kapcsolatos tapasztalata csapódna le ezekben a pontokban: időjárás – nyilván az egyik legsarkalatosabb eleme az akkori ember életének –, illetve a természet, vadállatok. Mindent, ami maga körül lát.

Csak hogy ezt mégis Isten jelenti ki magáról. Isten egyrészt valóban alkalmazkodik az ember felfogóképességéhez: úgy fogalmazza az önmaga erejéről, hatalmáról szóló beszámolót, hogy közvetlenül kapcsolódjon az ember mindennapi élet-tapasztalatához: ezt látod magad körül, mindennek az oka én vagyok, valójában én teszem mindet – és mint láttuk, egészen profán természeti folyamatok felett is Isten őrködik, pl. vihar, eső, állatok ellése.

De van egy másik fontos aspektusa is: Istenről hajlamos az ember elvont értelemben beszélni – nagyrészt a keresztyénségbe beszüremkedő görög filozófia hatására: Isten hatalmáról, erejéről, személyéről számos „mű”-fogalom létezik, amelyek nyilvánvalóan kifejeznek valamit: Isten mindentudó, Isten mindenható, Isten végtelen. De ha megkérdezzük valakit, hogy mégis mit jelent az, hogy mindentudó, akkor rögtön elkezdhet az ember filozofálgatni, hogy végül is tényleg, mit is jelenthet? Ha tudja előre a jövőt, akkor a szörnyűségeket miért nem akadályozza meg, akkor miért engedte meg a gonoszt, stb....? Ha azt állítjuk, hogy Isten mindenható, akkor nem telik bele sok idő, míg eljutunk egy paradoxonhoz, amelyet jól ismerünk (és amelyet az egyházatyák közül volt, amelyik megfogalmazott): Isten tud-e olyan nehéz követ teremteni, amit nem tud maga felemelni. Mert ha nem tud, nem mindenható, illetve ha tud, akkor sem az, mert nem tudja felemelni. Az ilyen fogalmak bár nem hibásak, mégis, a spekulatív gondolkodás termékei sokszor, azaz inkább filozófiai fogalmak. De mit kezd ezekkel egy gyakorlatias ember. „Isten mindentudó” – „rendben”. Ez inkább egy délutáni teázás témája, mintsem az ember mindennapos tapasztalata. **Ezért ebben az Igében úgy mutatja be magát Isten Jóbnak, hogy felsorolja, mit tesz. Konkrétan mire van hatással. Konkrétan milyen –akár profán –eseményekben lehet őt észrevenni. Nem egy statikus fogalommal írja le magát, hanem leírja, felsorolja, hogy mit tesz, azt a dinamizmust ábrázolva, ahogy tevékenykedik. Köznapi, sokszor félelmetes, de közben csodálatra készítő történésekkel.**

2/b. Miért válasz ez?

Mindezt azért emeltem ki, és azért hívtam fel a figyelmet erre az évrre, mert elsőre furcsa mód Isten is így, ezzel válaszol Jóbnak. Ami valóban furcsa: elviselhetetlen lelki kínjaid vannak, elvesztetted a családodat, felnézel az égre, kérdőre vonod Istent, és a válasza tulajdonképpen abból áll, hogy elmondja, Ő milyen hatalmas és erős. Mintha azt mondanád, amikor valaki kérdőre von egy rossz döntés miatt, hogy „de, igazam van!”, és megmutatnád az izmaid. Vagy azt mondanád, „igazam van, mert több diplomám van, mint neked”. Igazam

van, mert képzetesebb, erősebb és hatalmasabb vagyok nálad, és kész! Mindenhez értek, amihez te nem.

Ez nem csak nekünk tűnt fel, hanem Carl Gustav Jungnak is, a híres svájci pszichológusnak. Egy egész művet is szentelt ennek a problémának, amelynek a címe: „Válasz Jób könyvére.” Jung „Isteni drámának” nevezi egyébként a történetet, amelyben Istent, a reakcióért kritikával illeti. Egy olyan ellentmondásos istenkép alakult ki Jung szerint Jahvéről az idők során, amelynek bőven volt alapja: egy Isten, aki az emócióit, érzéseit tekintve mértéktelen, és aki éppen ebben a mértéktelenségben szenved. Maga vallja be – mondja Jung – hogy féltékenység és harag emésztí, és ezzel nem tud mit kezdeni. Egy olyan isten, akinél a belátás képessége, és az arra való képtelenség kéz a kézben van, ahogy a jóság és a szörnyűség, illetve a teremtői erő mellett a rombolás. Mindegyik jellemzi, és egyik sem gátolja a másikat. Jung szerint egy ilyen állapot csak akkor képzelhető el, ha valaki nem rendelkezik egy önmagára reflektáló öntudattal, vagy ha ez a reflexió teljesen erőtlen. Egy ilyen állapotot csakis amorálisnak lehet bélyegezni. Jung szerint egy keresztyén ember nem is tud ezzel az istenképpel mit kezdeni. Továbbá – művét ezzel a megállapítással zárja – a történet morális vesztese Isten, míg győztese Jób, mert ez utóbbi hallgatása egyáltalán nem jelent megértést, inkább az „okos” ember hallgatását jelenti, a jóval hatalmasabb, erejét fitogtató Isten előtt. Jób mi mást tehetne, az összetört, kínban fetrengő ember, amikor szembetalálja magát a végtelen teremtő-erővel, mint hogy csöndben marad, semmiféle kritikai megjegyzésének és Isten irányában megfogalmazott morális elvárásának nem ad hangot. Jung szerint Jób – bár nem volt könnyű számára, de voltaképpen felismerte, hogy az isteni önkény elcsavarta az igazságot. Jung szerint ezt mindenki érzi, aki olvassa Jób könyvét.

Vajon mi mit érzünk? Meggyőző számunkra egy ilyen érvelés? Minket is érnek tragédiák, mi is vagyunk mélyponton. Sokan emelik fel – hívő keresztyének is – az égre a tekintetüket, és kérdezik, hogy miért pont ővelük, vagy az ő szerettükkel, miért pont most? Ezek nehéz pillanatok egy hívő életében, de tulajdonképpen senki sem mentes az ilyen pillanatoktól, óráktól. Ha ilyen helyzetben végigolvassuk ezt a szakaszt, tudunk rá úgy tekinteni, mint számunkra elfogadható, adekvát válaszra? Még csak nem is kell mélyponton lennünk, ahhoz, hogy megfogalmazódjon a kérdés: mit kezdjünk mindezzel, hogy Isten ilyen hatalmas, hogy örködik minden teremtménye felett? Reális ez ma? Mondd ez valamit a mai ember számára?

Ahhoz, hogy ezt meglássuk, először is látnunk kell, hogy Isten felsorolt tevékenységeinek mi volt a célja – különben valóban furcsa, hogy Isten minek sorolja el, hogy mi mindent tesz.

Mit olvasunk: Isten elzárta „ajtókkal” a tengert, amikor buzogva előtört a föld gyomrából. Határt szabott neki – a víz pedig a Bibliában gyakran a káosz és a rendezetlenség szimbóluma volt. Arról is olvasunk, hogy a parancsa miatt van reggel; továbbá zsákmányt ejt a nőtény oroszlánnak. Odafigyel az állatokra a vemhességük idején (ez már a 39. fejezetben van). Megszabta a vadszamar és a zebra otthonát. Erőt ad a lónak. „Az ő értelme az, hogy szárnyra kel az ölyv, és hogy a fiókái sziklafokon és bérctetőn vannak.”

Mintha Isten azt mondaná Jóbnak, hogy „te vádolsz engem azzal, hogy nem törődöm veled, hát nem foglalkozom a teremtményeimmel? Jób, gondolkozz!! Éppen engem vádolsz, hogy nem értem a fájdalmat, a szenvedést, hogy én vagyok érzéketlen? De hát én alkottam a világot, a földet olyanná, amilyen! Ezt a tökéletes rendet és szimmetriát...mert ennyire szeretem, mert ennyire törődöm veled.” Ki gondol erre manapság? Sokszor úgy gondoljuk, hogy Isten a mi ügyünk. De az a varjú, ami kint kapirgálja a fagyott földet a lakótelepen, arról is Isten gondoskodik.

Sőt, a 40-41.fejezetben két különleges állatról is szó van; a Behemótról és a Leviatánról. Mindkettő vízi állat: az egyik a víziló, a másik a krokodil mitikus megnevezése. A víz, mint említettem, a káosz szimbóluma, hasonlóképpen ezek az állatok: a káosz, a gonosz szimbólumai. Plasztikusan beszél a szakasz e két állat félelmet keltő külsejéről, erejéről – felhívva Jób figyelmét arra, hogy ugyanúgy a saját teremtményei, mint Jób maga. Ha Isten teremtményei, és megszabja az életük folyását még ezeknek a szörnyű, félelmet keltő állatoknak is, akkor minek és kinek nem? Akkor mi lenne az, ami kívül esik az ő törődésén, gondoskodásán?

Jób radikális változáson megy keresztül: két helyen beszél arról, ami benne van (40,3; 42,6). Egyszerűen mintha – most értsétek jól – kitágulna az értelme; mintha valami eddig nem ismert nagy titokba kapna betekintést, ami letaglózza, ami változásra kényszeríti. Itt tényleg valami nagy tudati változás történik. Jób ugyanis Isten „epifániáját”, közvetlen megjelenését látva azt mondja, hogy könnyelmű volt, kezét a szájára teszi. Azt mondja: „tudom, hogy mindent megtehetsz, és nincs olyan szándékod, amelyet meg ne valósíthatnál... Valóban olyasmiről szóltam, amit nem érthetek: csodálatosabbak, sem hogy felfoghatnám.”

Valójában ezen a ponton éppen, hogy nem a jungi elképzelés tűnik valószínűnek, már ami Jób reakcióját illeti. Egy Isten ereje előtt meghunyászkodott, de valójában belül önmaga igazában bízó személlyel találkozunk itt? Nem!

Ugyanis van egy kulcs igeszakasz, amely teljesen kifejezi a Jóban végbemenő folyamatot: „Eddig csak hírből hallottam rólad, de most saját szememmel láttalak.” Itt egy folyamatot látunk. Azt, hogy Isten hogyan hoz ki valakit – egy olyan embert, aki belé vetette eleve is a bizalmát – a legmélyebb mélységből. Jób átélte a kínok kínjait, elveszítette mindenét. Lehetősége elmondania azt, amit el akart mondani. Elmondhatta kétségeit, kiadhatta magából kételyeit. Majd meglátta, ismertté vált számára, hogy Isten mit tesz, milyen folyamatokon úr, hogyan kormányozza a világot, és a végén, bűnbánatra jutott. Ez egy valódi lelkipogozói folyamat. Ez jóval több annál, hogy „majd idővel minden begyógyul.”

Na de vajon Isten válaszolt Jóbnak? Természetesen Isten szól, de konkrétan válasz ez Jób problémájára? Igen is meg nem is. Isten csodálatos módon feltárja Jób előtt a maga jelenlétét, önmagát. Elárasztja őt önmaga csodálatos jelenlétével, annak megismerésével.

A kérdés az, hogy van –e megnyugvás, vigasz, ha nincs konkrét válasz? Az életben sok mindenre nincs válasz. De a válaszom az: van vigasz, és ezt a

vigaszt Isten kijelentett természete jelenti számunkra. Hogy támaszkodhatunk rá. Isten valóban kijelenti magát számunkra, de nem látunk belőle mindent. Ezért hív minket hitre, a benne való hitre.

Sajnos, mi egy olyan évszázadban élünk, amely Isten szülői aspektusát, a szeretetét hangsúlyozza szinte kizárólag, azonban megdöbbentő transzcendenciájáról mintha megfeledkeztünk volna. Mintha ez a két aspektus ne tartozna a legszorosabban össze! Isten nem csak szeret minket, hanem szeretetéből fakadóan kormányozza is a világot és benne a mi életünk körülményeit is. Isten tehát nem csak azt menedzseli, ami bennem van, hanem azt is, ami a világban van. Ezt a kettőt nem lehet elválasztani.

Nem gondolom, hogy az a megnyugtató, ha Istenről mindent tudunk, és mindent meg tudunk vele magyarázni. Ha Isten nem más, mint véges tudásunk és érveink gyűjteménye. Az Isten tisztelete steril és száraz, ha Isten kizárólag a mi róla való véges tudásunk gyűjteménye. Szerintem éppen az a megnyugtató, hogy Istenről tudunk, amennyit kell, amennyit nekünk tudnunk szükséges, és Isten ezen túl valami elképzelhetetlenül több. Isten valóban Isten. Ez az, amikor nincs több magyarázat, nincs több igazolás, ez az, amikor elfogadjuk Isten transzcendenciáját.

Nem az okoskodó érvek és az erőltetett válaszok győznek meg minket, amikor mélyponton vagyunk. Az igazi és legvégsőbb vigasz az, hogy Isten Isten: Isten természete, karaktere, Isten lénye. Amikor realizálja az ember, hogy Isten figyelmén és akaratán nem esik kívül semmi. Isten törődik az oroszlán kölykeivel, a zerge ellését is ő irányítja, Isten okozója a villámnak, Istennek gondja van a hegyekre, a tengerre – Istennek gondja van rám. Isten örökös a káosz, a romboló erők felett. Isten végtelen, és én véges vagyok.

Így tehát Isten gondviselésébe nem csak a természeti erők, az állatok, a növények ismerete és a velük való törődés tartozik, hanem az ember tökéletes ismerete, és a vele való törődés. Ki más ismerhetné jobban az ember kínját, baját, szenvedését, mélypontjait, kiáltásait, csüggedését és könnyeit, – és ezt még Jób nem láthatta olyan tisztán maga előtt, mint mi visszatekintve -, mint aki maga is emberré lett, aki maga is emberként vállalta a kínt, a szenvedést és minden elképzelhető testi-lelki fájdalmat, hogy minket megmenten, és nekünk végső és megingathatatlan reményt adjon. Ki más érthetne meg minket jobban, mint az, aki maga is átélte a szégyent, aki maga is átélte az elutasítottságot, a meg nem értettséget, és aki végül megtapasztalta magát a halált is.

Zárasképp hagy mondjam el, hogy ez az Isten, aki hús-vér emberré lett, a Názáreti Jézus mondja ezt: „nézzétek a hollókat, nézzétek a liliomokat, a mező zöldellő fűvét, az Atya táplálja és öltözteti őket. Ha ezekről így gondoskodik, mennyivel inkább rólatok, emberek.” Ámen!

(Márkus Tamás)